

УДК 351.82

С. В. Майстро,

д. держ. упр., проф., професор кафедри економічної політики та менеджменту ХарPI НАДУ, м. Харків

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО- ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Розглянуто рівень фінансово-економічної безпеки України. Запропоновано напрями вдосконалення механізму державного управління фінансово-економічною безпекою України в сучасних умовах.

Ключові слова: фінансово-економічна безпека, механізм державного управління фінансово-економічною безпекою, макроекономічні показники.

S. V. Maystro,

Professor of Economy Policy and Management Department, KRI NAPA, Doctor of Public Administration, Full Professor, Kharkiv

AREAS OF IMPROVEMENT OF STATE MANAGEMENT OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE IN MODERN CONDITIONS

We consider the level of financial and economic security of Ukraine. Directions improvement of state management of financial and economic security of Ukraine in modern conditions.

Key words: financial and economic security, governance mechanism of financial and economic security, macroeconomic indicators.

Потреба у забезпеченні поживлення національної економіки в умовах ризиків фінансової дестабілізації зовнішнього і внутрішнього походження вимагає модернізації важелів макроекономічної стабілізації з позицій їх несуперечливості цілям стимулювання економічного зростання. На сьогодні фінансовий сектор України недостатньо ефективно виконує функції акумулювання фінансових ресурсів та їх перерозподілу на пріоритетні потреби економічного розвитку. Це знижує потенціал економічного зростання, зумовлює накопичення ендегенних ризиків нестабільності та підвищену чутливість фінансово-економічної системи до зовнішніх шоків.

Дослідженню засад державного управління фінансово-економічною безпекою України присвятили свої публікації такі вчені, як Я. Белінська, Я. Бережний, Я. Жаліло, О. Собкевич, О. Шаров та ін. Однак чимало питань стосовно напрямів удосконалення механізму державного управління фінансово-економічною безпекою України в сучасних умовах залишаються недостатньо дослідженими.

Метою статті є визначення напрямів удосконалення механізму державного управління фінансово-економічною безпекою України в сучасних умовах.

Реалізація завдань забезпечення сталого соціально-економічного розвитку України в умовах сучасної економічної кризи нерозривно пов'язана із розробленням нових підходів до проведення державної грошово-кредитної, банківської, валютно-курсової політики. Невідкладними завданнями для органів державного управління є забезпечення макроекономічної стабільності країни шляхом підвищення стійкості фінансового сектору, відновлення економічної активності суб'єктів господарювання, підвищення споживчої активності та покращення споживчих очікувань домогосподарств.

Аналіз останніх показників соціально-економічного розвитку України, які оприлюднено Державним комітетом статистики України (за підсумками січня 2015 р.) свідчить про те, що країна знаходиться у глибокій кризі (таблиця).

Динаміка зміни більшості вищенаведених макроекономічних показників, а також потрійна девальвація національної валюти свідчать про стрімке зниження рівня фінансово-економічної безпеки України.

Тому механізм державного управління фінансово-економічною безпекою України в сучасних умовах потребують не тільки застосовування, а й відповідного удосконалення за такими напрямками [2–4].

Таблиця

Основні макроекономічні показники розвитку України [1]

Показники	січень 2015 р.
<i>До відповідного періоду попереднього року:</i>	
Реальний ВВП (IV квартал 2014 р.)	– 15,2 %
Обсяг промислової продукції	– 21,3 %
Валова продукція сільського господарства	– 2,4 %
Капітальні інвестиції (січень – грудень 2014 р.)	– 24,1 %
Експорт товарів та послуг (2014р.)	– 14,6 %
Імпорт товарів та послуг (2014р.)	– 28,0 %
Оборот роздрібної торгівлі	– 22,6 %
Реальний наявний дохід населення (III квартал 2014 р.)	– 9,0 %
Реальна заробітна плата	– 17,3 %
<i>Січень до грудня попереднього року:</i>	
Індекс цін виробників промислової продукції	+ 2,3 %
Індекс споживчих цін	+ 3,1 %

1. Забезпечення прийняттого рівня інфляції (до 10%) та збереження низькоінфляційного середовища шляхом:

- запобігання різким валютно-курсовим коливанням;
- зниження процентних ставок, як складової витрат на виробництво продукції та надання послуг;
- використання практики держзамовлення та формування державних резервів з метою впливу на ринкову кон'юнктуру;
- заохочення конкуренції у сфері роздрібної торгівлі та недопущення монополізації роздрібних ринків;
- здійснення прозорої та контрольованої тарифної політики;

– стимулювання видів економічної діяльності, пов’язаних з імпортозаміщенням та енергозбереженням.

2. Збереження валютно-курсової стабільності, припинення панічних очікувань та валютних спекуляцій шляхом:

– підвищення прозорості процесу курсоутворення завдяки регулярному оприлюдненню середньострокового плану дій НБУ у сфері валютної політики та звітування про його ефективність;

– диверсифікації складу міжнародних резервів НБУ;

– удосконалення важелів нейтралізації спекулятивних настроїв на готівковому валютному ринку;

– подальшого розвитку й упровадження в обіг інструментів страхування валютних ризиків;

– концентрації зусиль на зниженні доларизації грошового обігу та збільшенні частки безготівкових розрахунків [4].

3. Підвищення стійкості банківської системи та активізація кредитування шляхом:

– розвитку інструментів рефінансування та управління ліквідністю банківської системи на основі зміцнення ринкових засад функціонування міжбанківського кредитного ринку;

– визначення стратегії діяльності державних фінансових установ і організацій, у формуванні капіталу яких взяла участь держава;

– підвищення прозорості діяльності банківської системи (розвиток кредитних бюро, рейтингових агенцій та запровадження вимоги щодо обов’язкового рейтингування тощо);

– усунення накопичених дисбалансів банківських активів і пасивів (термінових і валютних), вирішення проблеми “поганих” активів;

– диверсифікації внутрішньої ресурсної бази банків;

– законодавчого врегулювання колекторської діяльності;

– створення єдиної державної інформаційної системи зі збору, накопичення та оброблення даних щодо кредитної історії позичальників (Державного реєстру кредитних історій) для зниження ризиків процесу кредитування [2].

4. Стабілізація українського фінансового ринку та протидія депресивним тенденціям у спосіб:

– зниження регулятивних витрат і сприяння розвитку конкурентних засад фінансового ринку;

– стимулювання процесів капіталізації та консолідації;

– розширення внутрішнього попиту на довгострокові інвестиційні фінансові інструменти, насамперед за рахунок залучення до обігу заощаджень населення (у спосіб випуску акцій, корпоративних облігацій, розвитку механізмів страхування та гарантування тощо);

– створення механізмів протидії спекулятивному впливу внаслідок припливу коштів нерезидентів;

– спрямування систем розкриття інформації та регулювання на виявлення та мінімізацію ризиків, властивих позабіржовим фінансовим продуктам і сегментам ринку;

– формування нормативно-законодавчої бази для виявлення, кваліфікації та запобігання неліцензованій діяльності на фінансовому ринку (“фінансові піраміди”,

безліцензійні керуючі компанії та брокери та ін.);

Крім того, механізм державного управління фінансово-економічною безпекою України в сучасних умовах потребує удосконалення за такими напрямками.

1. Деретуляція підприємницької діяльності та мотивація бізнесу до розвитку, а саме:

- подальше скорочення дозвільних і реєстраційних процедур шляхом перетворення їхнього провадження виключно у технічну площину (декларування, заявного принципу, добровільного підтвердження чи реєстру, обмеження переліку ліцензування тощо);

- поширення практики електронного надання адміністративних послуг для бізнесу на усій території України шляхом уніфікації форм і документів для різних органів державної влади щодо надання типових адміністративних послуг; законодавче закріплення переліку адміністративних послуг та розміру плати за їх надання, створення в усіх регіонах України достатньої кількості сучасних центрів надання адміністративних послуг;

- забезпечення належних умов для отримання послуг без відвідування державних структур шляхом повномасштабної роботи Єдиного державного порталу адміністративних послуг;

- впровадження спрощеної і необтяжливої процедури електронної реєстрації нового підприємства;

- застосування принципу припинення діяльності фізичних осіб-підприємців за заявницьким принципом (без проходження попередніх перевірок контролюючими органами);

- формування стійкого податкового середовища, надання прогнозованості у виробленні потенційних податкових змін подальшого податкового реформування, зокрема, накладання розумних обмежень у часі щодо їхнього схвалення та впровадження;

- усунення подвійного (бухгалтерського і податкового) обліку щодо розрахунку та адміністрування податкових платежів, скорочення витрат часу й коштів платників податків на ведення обліку та звітності [3].

2. Розвиток внутрішнього ринку та стимулювання імпортозаміщення шляхом:

- протидії проявам недобросовісної конкуренції та монополізації ринків;

- підвищення ефективності державної політики у сфері захисту економічної конкуренції шляхом розроблення та прийняття Загальнодержавної програми розвитку конкуренції в Україні;

- гармонізації законодавства про захист економічної конкуренції, прав на інтелектуальну власність та судової практики розгляду актів недобросовісної конкуренції з європейським законодавством;

- розробки та запровадження довгострокових параметрів тарифного регулювання для суб'єктів природних монополій;

- посилення торговельно-економічних зв'язків між виробництвом і споживанням з метою зменшення посередницької складової в роздрібній ціні товару, стимулювання партнерства між промисловими підприємствами та торговельними компаніями;

- розширення державних закупівель продуктів і матеріалів за державними інвестиційно-інфраструктурними програмами (соціальне житло, транспортне

будівництво, мережі природних монополій, магістральні комунікації тощо) на основі конкурентних процедур;

– попередження господарських конфліктів і захист угод на внутрішньому ринку при використанні набору механізмів захисту прав інтелектуальної та промислової майнової власності окремих співвласників підприємств чи їхніх бенефіціаріїв (держави, пайовиків, міноритарних і мажоритарних акціонерів, інвесторів тощо) [4].

3. Створення інвестиційно привабливого середовища та стимулювання інвестиційної діяльності за допомогою системи взаємоузгоджених дій у площині грошово-кредитного, фіскального, організаційно-управлінського регулювання, зокрема:

– розширення обсягів і доступності кредитного забезпечення для реального сектору економіки шляхом:

– впровадження механізмів цільового рефінансування Національним банком України комерційних банків для формування кредитних ресурсів на інвестиційні цілі;

– розвитку схем іпотечного кредитування, мікрокредитування та кредитування галузей та сфер економіки;

– створення інвестиційних банків та компенсаційних фондів для надання пільгових кредитів, що забезпечують швидке розширення інвестиційного сегменту фінансового ринку;

– формування мережі гарантійних бюро, що надаватимуть гарантії банкам за кредитами на інвестиційні цілі;

– удосконалення амортизаційної політики, збільшення обсягів амортизаційних відрахувань для здійснення інвестиційної діяльності шляхом: підвищення норм податкової амортизації основних засобів, зокрема, на машини та обладнання, застосування прискореної амортизації до окремих галузей економіки (насамперед, для підприємств, що використовують високотехнологічне обладнання, підприємств ІТ-сектору, агропромислового комплексу); застосування бонусної амортизації щодо обладнання для науково-дослідного та дослідно-конструкторського обладнання;

– посилення спрямованості фіскальної політики на стимулювання інвестиційної діяльності шляхом: зниження ставки податку на частину прибутку, який реінвестується у модернізацію основних фондів;

– стимулювання впровадження енергозберігаючих проектів у промисловості шляхом використання передбачених податкових пільг при закупівлі сучасного енергозберігаючого обладнання;

– надання податкових пільг та запровадження спеціальних податкових режимів для підприємств, що здійснюють НДДКР;

– проведення аудиту ефективності застосування спеціальних режимів стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності (як вже давно існуючих – СЕЗ, ТПР, технопарків, так і недавно запроваджених – наукових парків, індустріальних парків), формування єдиної концепції їхнього розвитку;

– забезпечення державного гарантування залучення інвестицій у високотехнологічні галузі економіки (аерокосмічну, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, біо- та нанотехнологій, створення сучасних матеріалів, фармацевтичної продукції та медичної техніки), а також у впровадження енергоефективних та енергозберігаючих технологій [3].

4. Оптимізація фіскальної політики в умовах жорстких бюджетних обмежень шляхом:

- гальмування динаміки зростання видатків: ключовим завданням бюджетної політики має оптимізація структури видатків, зокрема, підвищення рівня соціального захисту можливе за рахунок скасування необґрунтованих пільг для заможних верств населення;

- підвищення дієвості системи державних закупівель, реалізація її стимулюючого потенціалу завдяки мінімізації корупційних втрат та раціоналізації структури закупівель;

- зменшення боргового навантаження на економіку із спрямуванням понадпланових надходжень до бюджету на дострокове погашення частини зовнішнього державного боргу.

5. Сприяння експортерам та зміцнення їх конкурентоспроможності шляхом:

- створення спеціалізованого фінансового інституту, орієнтованого на кредитування експортерів;

- налагодження оперативного, на “автоматичних” засадах відшкодування ПДВ експортерам;

- дерегуляції процедур митного оформлення експорту на основі методології СОТ та усталених європейських практик;

- “економізації” зовнішньоекономічної політики держави, впровадженню важелів економічної дипломатії в роботу МЗС та активному обстоюванню національних інтересів в регіональних інтеграційних процесах;

- надання підтримки експортній діяльності підприємств малого й середнього бізнесу, в тому числі шляхом створення на засадах державно-приватного партнерства спеціалізованих експортних корпорацій;

- надання методичної та практичної допомоги в організації зовнішньоекономічної діяльності підприємств, інформуванні про динаміку та прогнози кон’юнктури на провідних світових товарних ринках;

- надання інформаційної та фінансової підтримки участі українських компаній у міжнародних виставках, ярмарках, проведення спеціалізованих промоційних акцій на перспективних ринках;

- прийняття Стратегії розвитку експортного потенціалу України [2].

Слід зазначити, що в умовах сучасної фінансово-економічної кризи в Україні намагання стимулювання економічної активності за рахунок зниження загального рівня оподаткування є малопродуктивними, що створюватиме додаткове напруження в контексті наповнення дохідної частини Державного бюджету. Однак і збільшення загального рівня оподаткування, яке відбувається, не сприяє виходу економіки на траєкторію сталого розвитку та не сприяє поживленню економічних процесів. Тому доцільним видається посилення уваги відповідних органів державного управління до спрямування акумульованих у Державному бюджеті України коштів на цілі переважно економічного розвитку та забезпечення фінансової його складової, проведення дієвих економічних та адміністративних реформ, пов’язаних з детінізацією економіки та боротьбою з корупцією на всіх рівнях.

Отже, важливими напрямками удосконалення механізму державного управління фінансово-економічною безпекою України в сучасних умовах є всебічне сприяння

збільшенню обсягів та покращенню динаміки кредитування суб'єктів господарювання; збільшенню частки внутрішніх довгострокових ресурсів у національній валюті в загальному обсязі зобов'язань фінансових установ і частки довгострокових кредитів, наданих на розвиток пріоритетних напрямів економіки, в загальному обсязі активів фінансово-кредитних установ; здійснення стимулюючої монетарної політики і на цій основі – забезпечення збалансованого економічного зростання у середньостроковій перспективі, досягнення передбачуваності курсової динаміки та мінімізації спекулятивних тенденцій на валютному ринку, що й буде предметом подальших наукових досліджень.

Література:

1. Основні макроекономічні показники за січень 2015 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 році : Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К. : НІСД, 2013. – 576 с.
3. Програма економічних реформ на 2010-2014 роки “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава”: Програма Президента України від 02 червня 2010 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://president.gov.ua>.
4. Перспективи економіки України в умовах глобальної макроекономічної нестабільності. – К. : НІСД, 2012. – 43 с.

Надійшла до редколегії 31.03.2015 р.